

- низький рівень професійної мотивації та творчого підходу до вирішення професійних завдань;
- низький рівень сформованості комунікативних компетенцій, про що говорять невміння вирішувати виробничі конфліктні ситуації.

Висновки. Аналіз досліджень, який проводився в організаціях сфери гостинності, показує, що в переважній більшості роботодавці орієнтуються на підготовлену робочу силу. Усе це ускладнює процес працевлаштування випускників та їх адаптацію на виробництві. Туристський ринок праці характеризується ситуацією, коли випускникам без досвіду роботи в сфері туризму складно знайти відповідне робоче місце, а можливості придбання цього досвіду в процесі навчання обмежені.

На підставі викладеного, ми можемо визначити основні чинники для покращення ситуації з підготовкою кадрів у ПТНЗ для сфери туризму в контексті регіональних вимог і потреб, а саме необхідне вирішення наступних завдань:

- створення механізму взаємодії навчальних закладів з регіональними структурами органів державної влади;
- вироблення схем більш тісної співпраці навчальних закладів з туристичними фірмами та готельно-туристичними комплексами;
- розробка навчальних програм відповідно до регіональних особливостей туристичних послуг;
- надання готельно-туристичними комплексами робочих місць студентам для практикування у реальних умовах праці.

1. Рабаданова Я.М. Особливості підготовки фахівців туристичної галузі / Я.М Рабаданова // Управління розвитком. – 2012. – № 5. – С. 165–167.
2. Федорченко В.К. Підготовка фахівців для сфери туризму: теоретичні і методичні аспекти: [монографія] / В.К.Федорченко. – К. :Вища школа, 2002. – 350 с.
3. Фоменко Н.А. Педагогіка вищої школи: методологія, стандартизація туристської освіти: навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / Н.А.Фоменко. – К. : Слово, 2005. – 216 с.
4. Формування професійної компетентності фахівця сфери туризму [Текст]: Навч.-метод. посіб. / [В. Т. Лозовецька, Л. Б. Лук'янова, Л. В. Козак та ін.]. – Київ, 2010. – 382 с.

The article is devoted to the problem of professional training of future specialists of the tourism industry in vocational schools in the context of regional requirements and needs for example, Ivano-Frankivsk region. The comparative analysis of the survey of graduates of vocational schools and employers in the tourism industry regarding tasks connected with professional training is conducted and key factors for improvement with training are identified.

Key words: *professional training, vocational schools, tourism industry, competitive specialist, professional competence, professional activities, regional requirements and needs.*

УДК 378.134
ББК Ч 74. 261

Галина Борин

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті проаналізовано погляди учених на проблему формування професійної культури майбутнього педагога в умовах ВНЗ та окреслено оптимальні шляхи щодо

культурного розвитку особистості студента в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна культура, культурний розвиток, професійно-особистісні якості.

Постановка проблеми. Реформування системи вищої освіти України на сучасному етапі, її інтегрування у європейське співтовариство визначають нові напрями і пріоритети розвитку освітньої галузі. У Державній національній програмі “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, наголошено на необхідності підвищення якості підготовки педагогічних працівників, формування їх професійних умінь. Удосконалення навчально-виховного процесу у закладах освіти потребує підвищення рівня професійної культури педагога. А це вимагає переорієнтації вищої педагогічної освіти на духовне, культурне та емоційне збагачення студентів, залучення їх до світу загальнолюдських цінностей.

Аналіз актуальних досліджень. Учені зосереджують свою увагу на різних аспектах формування професійної культури особистості. Зокрема Й. Ісаєв запропонував для наукового обігу наступне визначення: “Професійна культура – спосіб творчої самореалізації особистості в різноманітних видах педагогічної діяльності та спілкування, спрямованих на освоєння, передачу та створення педагогічних цінностей і технологій” [2, с. 34]. Проблему формування професійної культури особистості як соціокультурного явища, досліджують такі учені як Т. Адуло, Л. Буєва, М. Гончаренко, В. Семенова та ін. Питання необхідності формування культури особистості актуалізовано в наукових працях Ю. Аксенова, М. Боровика, С. Бороніна, Н. Крилової та ін. На проблемах забезпечення підготовки до самоаналізу особистісно-професійних якостей, як складових професійної культури, зацентровано у працях М. Войновича, А. Капської, Р. Скульського, В.Сластенина, А. Старєвої тощо. Зокрема учені акцентують на тому, що готовність до педагогічної професії передбачає формування таких особистісних якостей, які забезпечать майбутньому педагогу можливість усвідомлено і компетентно здійснювати професійну діяльність. Незважаючи на посилення наукового інтересу до означеної проблеми, недостатньо розробленим є питання формування професійної культури майбутніх педагогів в умовах ВНЗ.

Формулювання мети статті та завдань. В межах дослідження проаналізуємо погляди учених щодо формування професійної культури особистості та окреслимо оптимальні педагогічні підходи щодо соціокультурного розвитку студента у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що сновним чинником становлення професійної культури майбутнього фахівця є загальна культура особистості. Її ми розглядаємо як необхідний комплекс загальнокультурних та професійних знань і умінь, ціннісних уявлень, універсальних засобів пізнання, мислення, форм практичної діяльності, без оволодіння якими не можливі взаєморозуміння, взаємодія та гармонія особистості і суспільства. Жодна людина не народжується соціальною та культурною, моральною чи аморальною, а стає такою лише в процесі своєї життєдіяльності. Відтак кожен студент є носієм культури того регіону, в якому він народився, зростав, де проживають його батьки. Кожну полікультурну мікросистему, на думку Н. Лисенко, слід розглядати як витвір людей, як закономірне утворення внаслідок їхньої діяльності та продукування духовних значень, норм і цінностей, а регулювання етнокультурної інформації відбувається

під впливом стереотипів – своєрідних першооснов, з яких побудовано всю культуру етносу, без них не можливе існування культури, в тому числі й сучасної [4, с. 48]. Отож кожна особистість виступає водночас “продуктом” культури певного середовища, “користувачем” культури, носієм її норм і правил, “транслятором” культури, передавачем інформації про її цінності та ідеали. Зокрема М. Каган наголошує на тому, що всі рівні загальнолюдської культури відбиваються в індивідуальній свідомості, поведінці, діяльності відповідно до особливостей кожної особистості, і чим яскравішою є її індивідуальність, тим більш своєрідною є особистість як носій культури [3, с. 53].

Все більше учених та педагогів наголошують на тому, що лише освічена та високоморальна людина здатна повноцінно виконувати свої соціальні функції в суспільстві й одночасно реалізовувати себе у професійній діяльності. С. Гончаренко визначає культуру як сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства та людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності. У вужчому розумінні культура – сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості [1, с. 182]. Деякі учені утотожують дефініцію “професійна культура” з рівнем компетентності фахівця та його відношення до праці. Отож вважаємо, що професійна культура характеризує рівень компетентності педагога та його ставлення до праці, охоплює систему цінностей, переконань, уявлень, професійних принципів, норм поведінки.

Загальновідомо, що культура людини містить внутрішню складову (знання, почуття, які є основою життєдіяльності людини, систему цінностей, переконань, вірувань, особистісних якостей: освіченість, розвинений інтелект, добросовісність, моральність тощо) та зовнішню (проявляється в поведінці, безпосередніх контактах, спілкуванні з людьми й довкіллям). Ці складові регулюють професійну діяльність фахівця. Компонентами особистісної культури є культура емоцій, інтелекту, поведінки, спілкування, зовнішнього вигляду, побуту, мови й мовлення. Саме тому, у контексті нашого дослідження формування професійної культури педагога розглядаємо в професійному та особистісному значеннях. У загально-професійному значенні – це освітній процес у ВНЗ, що визначає можливості розвитку та межі діяльності майбутнього педагога, його ініціативність, компетентність, творчість, спроможність орієнтуватись у мінливій ситуації, ефективно розв’язувати практичні завдання та досягати запланованих результатів. У особистісному – це формування професійно-особистісних якостей, здатність до самовдосконалення і вміння послуговуватись відповідними засобами задля забезпечення ціннісно-особистісного професійного розвитку.

Важливу роль у формуванні професійної культури майбутніх педагогів належить мовенню, як невід’ємної складової, інструменту, завдяки якому молода людина засвоює культуру та ретранслює її у суспільство. Тому важливим чинником професійної ідентифікації є розвиток умінь у комунікативній сфері, оскільки мовленнєва культура вихователя дошкільного навчального закладу є свідченням його фахової компетенції і передбачає вмиле використання вербальних і невербальних засобів спілкування. Також означена підготовка повинна налаштовувати студента на пошук особистісного і професійного змісту, здатність моделювати, оцінювати і прогнозувати не тільки майбутню діяльність, а й шлях свого професійного зростання. А це залежить насамперед від особистості майбутнього вихователя, від його вміння впевнено орієнтуватися в соціальних та

природних явищах, феноменах науки і культури. Неабияку роль у цьому відіграє особистість викладача вищого навчального закладу, його уміння невимушено та відверто вести мову про складні поняття, а проблемний зміст практичних занять створює умови для розкриття кожним студентом своїх поглядів та переконань, що дає можливість створити атмосферу творчого співробітництва.

Чинником формування професійної культури особистості є таке середовище, яке уможлиблює задоволення особистісної потреби у повазі, любові, співчутті, милосерді, толерантності, у забезпеченні спілкування, наповненого красою та духовним змістом. У навчально-виховному процесі вищого навчального закладу студент і викладач перебувають в зонах розвитку особистісного та професійного досвіду. В результаті цього значущими у навчанні студента стають потреби, мотиви навчально-пізнавальної діяльності, особистісні цілі і здібності, а для викладача – мета, зміст, форми, методи й прийоми підготовки, засоби навчання. У навчальній діяльності в майбутнього фахівця розвиваються професійно-особистісні якості, які згодом проявляються в професійно-педагогічній діяльності. Проте емоційно-ціннісні властивості особистості можуть змінюватись внаслідок впливу різноманітних ситуацій взаємодії з колегами, вихованцями та їх батьками, у процесі набуття певного професійного досвіду і безпосередньо впливають на якість педагогічної діяльності. Саме тому у вищому навчальному закладі варто створити усі необхідні умови, які б сприяли саморозвитку, самовихованню, самоаналізу, самоствердженню особистості майбутнього педагога.

В очах батьків і дітей педагог має статус “морально вищої” людини, своєрідним “взірцем для наслідування” не лише для вихованців, а й для батьків, оскільки виконує ще й просвітницькі функції. Тому до майбутнього фахівця ставляться особливі вимоги з формування та розвитку необхідних професійно-особистісних якостей як цілісну сукупність елементів внутрішньої структури особистості, що визначають зміст соціально значущих і професійно важливих властивостей випускника вищого навчального закладу та забезпечують успішність професійної діяльності.

Як відомо, студентам ВНЗ під час навчально-виховного процесу притаманна спонтанна поведінка. Майбутні педагоги здебільшого обирають “демонстративний” стиль спілкування, прагнуть подолати “формальні вимоги”. Як зазначає В. Семиченко, виникає “подвійна мораль”, студенти начебто “грають у педагога” [5, с. 56] у процесі моделювання педагогічних ситуацій під час лабораторно-практичних занять та проходження практики, а у вільний час перестають контролювати свою поведінку. Тому у руслі проблеми дослідження завдання вищого навчального закладу вбачаємо в забезпеченні таких організаційно-педагогічних умов, які б сприяли формуванню позитивної мотивації, інтересу до педагогічної діяльності, завдяки яким студенти могли б набувати необхідних знань, умінь та навичок, розвивати професійно-особистісні якості, формувати професійну культуру заради результативної взаємодії з вихованцями, їх батьками.

Належної уваги варто приділяти самоаналізу та самовдосконаленню. Задля цього під час лабораторно-практичних занять використовували картки обліку рівня сформованості професійно-особистісних якостей. Експертну оцінку доповнювали самооцінкою. Для відстеження рівня професійно-особистісного зростання студентів складали загальну карту розвитку їхніх моральних якостей. Така робота давала можливість більше уваги приділити студентам з низьким рівнем розвитку певної якості. Скажімо, у тих, хто засвідчив низький рівень тактовності, детальніше

контролювали рівень опанування ними понятійним апаратом під час засвоєння теоретичних курсів з дошкільної педагогіки, методик дошкільної освіти, основ педагогічної майстерності шляхом проведення семінарсько-практичних і лабораторних занять (вправа “Впевнені, невпевнені, некоректні відповіді”). Давалися різноманітні поради для розвитку тактовності. Аналогічну роботу проводили з іншими групами студентів, в яких було виявлено професійно-особистісні недоліки.

Ефективними для формування професійної культури особистості є розвивально-стимулювальні вправи “Скажи про мене щось хороше”, “Пблітки”, “Впевнені, невпевнені, некоректні відповіді”, “Скульптура”, “Вчимося спостерігати”, застосування яких сприяло формуванню професійної культури особистості студентів та активізації їх навчально-пізнавальної діяльності. Прийом *співпереживання ситуації* застосовували задля формування морально-професійних якостей (емпатія, тактовність, відповідальність) та умінь студентів налагоджувати роботу з вихованцями. Він розрахований на розвиток у майбутніх вихователів здатності не лише аналізувати, а й переживати все, що відбувається з дитиною та батьками.

У контексті формування професійних умінь та навичок формування педагогічної культури розглядаємо у таких напрямках: відповідальності педагога перед дитиною за її повноцінний морально-психологічний, фізичний, розумовий розвиток; за підвищення педагогічної культури батьків; за дотримання морально-етичних норм і цінностей, що впливають з суспільних і громадських вимог до особистості педагога-професіонала, здатного впливати на “суб’єктів” (батьків, дітей) педагогічної взаємодії. Це вимагає від майбутнього педагога удосконалення та розвитку відповідних професійно-особистісних якостей, належного рівня сформованості знань та умінь шляхом наповнення у ВНЗ навчальних курсів науково-теоретичною, культурологічною інформацією, спрямованою на формування професійних цінностей та цілей.

Висновки. Отож процес формування професійної культури особистості розуміємо як такий, що відбувається шляхом пізнання людиною самої себе, розвитку потреби самоудосконалення через самоосвіту та самовиховання, відкриття можливостей для реалізації своїх потенційних можливостей, досягнення результатів, осягнення навколишнього світу та свого зв’язку з ним. Таким чином, завдання щодо розвитку студентів в означеному нами напрямі можна реалізувати тільки за умови реального зміщення акцентів педагогічної діяльності в бік гуманізації навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. Сучасному суспільству потрібен фахівець, який не лише володіє достатньою сумою знань, а педагог з достатньою професійною та гуманітарною підготовкою, духовний світ якого сформований системою загальнолюдських культурних цінностей.

Перспектива дослідження. Надалі дослідження означеної проблеми може здійснюватися у напрямі конкретизації тих компонентів педагогічного процесу вищого навчального закладу, які спроможні сприяти формуванню та розвитку професійної культури майбутніх фахівців в умовах ВНЗ. Посилену увагу викликають проблеми організації самостійної пізнавальної, пошукової діяльності студентів на навчальних заняттях, а також проблема підвищення рівня професійної культури у позанавчальний час.

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Ісаєв И. Ф. Теорія і практика формування професійно-педагогічної культури викладача вищої школи / І. Ф. Ісаєв. – М.; Белгород, 1993. – 219 с.

3. Каган М.С. Філософія культури / М.С. Каган. – СПб.: ТТОТК “Петрополіс”, 1996. – 416 с.
4. Лисенко Н.В. Соціально-педагогічні основи полікультурної освіти сучасної дитини: ДНЗ – родина – суспільство / Н.В. Лисенко. – Освітній простір України. – 2014 р. – Випуск I, – С. 48.
5. Семиченко В.А. Теоретичні та методичні основи професійного самовиховання студентів вузу / За заг. ред. В. А. Семиченко. – Хмельницький: ХГПІ, 2001, – 253 с.

It is analyzed the scientists' views on the problem of formation of a future teacher's professional culture in the universities conditions and it is outlined the best ways for cultural development of student's personality in the educational process of higher educational institution in the article.

Key word: *professional training, professional culture, cultural development, professional and personal qualities.*

УДК 316.774:37.011.32:37.035.4
ББК 74.580.050.4

Ольга Кафарська

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті висвітлено питання впливу засобів масової інформації на формування громадянської культури студентської молоді. Доведено, що лише гармонійна співпраця держави, батьків, педагогів та засобів масової інформації забезпечить високий рівень громадянської культури молодого покоління.

Ключові слова: *громадянська культура, засоби масової інформації, інтернет, студентська молодь.*

Актуальність теми. Інформація – стратегічний ресурс розвитку цивілізації. Сьогодні не лише наше суспільство, а й увесь світ переживає глобальну інформаційну революцію. За спільного розвитку Інтернету та вдосконалення інших засобів масової інформації та суспільства глибоко змінюється політичний та культурний вимір життя. Контроль комунікаційних мереж стає інструментом, за допомогою якого інтереси та цінності перетворюються на керівні норми поведінки людини. У результаті чого зростає політичний вплив засобів масової інформації та комунікаційних каналів, які з розвитком демократії перетворюються на впливовий чинник процесів формування особистісних якостей людини, зокрема, її громадянської культури.

Таким чином, дослідження впливу засобів масової інформації, як інституту соціалізації, на формування громадянської культури особистості є актуальним та потребує ґрунтовного вивчення, що і є метою статті.

Виклад основного матеріалу. Місце ЗМІ у житті людей та їх вплив на розвиток особистості розглянуті та досліджені багатьма науковцями в галузі психології, педагогіки, юриспруденції, історії, філософії, економіки тощо. (М. Боришевський, В.Кафарський, Г.Шевченко, І.Бех, Л.Снігур, В.Бадрак, Л.Городенко, А.Мойсеєнко, Л.Вольська, І.Пенчук, О.Петрунько, В.Зінчук, О.Шерман).

Особливе значення засобів масової інформації в суспільстві зумовлює широкий науковий інтерес та формулювання різних трактувань діяльності засобів масової інформації; визначення їх впливу на формування особистості, суспільства. Проте,